

Program nauczania – Moduł: Bądź bezpieczny na drodze. Karta rowerowa¹

CHARAKTERYSTYKA

Program jest skierowany do nauczycieli klas 4–6 szkoły podstawowej. Uczniowie tych klas mają już pewne doświadczenia osobiste związane z treściami zawartymi w programie oraz wiedzę i umiejętności zdobyte w klasach 1–3. Przystępując do pracy z uczniami na tym poziomie kształcenia, nauczyciel powinien zdawać sobie sprawę z trudności i ograniczeń psychicznych oraz fizycznych związanych z rozwojem dziecka, rzutujących na jego uczestnictwo w ruchu drogowym. Sposób postępowania ucznia jest wynikiem zarówno nabytych przez niego doświadczeń (nie zawsze właściwych wzorców), jak i zachodzących zmian w sferach: poznawczej, moralnej, społecznej. Nauczyciel powinien w różnych sytuacjach modyfikować zachowanie ucznia, także na drogach, dostosowując je do ustalonych norm społecznych.

W proponowanym programie wyodrębniono takie obszary sytuacyjne, w których uczniowie funkcjonują jako: piesi, turyści, pasażerowie komunikacji zbiorowej i indywidualnej, osoby oczekujące na przystankach i dworcach kolejowych oraz jako rowerzyści. Możliwe jest łączenie treści z różnych obszarów sytuacyjnych, jeżeli będzie to wynikać z potrzeb nauczyciela i zainteresowań uczniów.

Program może być realizowany zarówno samodzielnie, jak i w połączeniu z programem nauczania techniki, oraz na kursach przygotowujących do egzaminu na kartę rowerową w ramach godzin do dyspozycji dyrektora szkoły, lub w Wojewódzkich Ośrodkach Ruchu Drogowego. Łącznie na jego realizację przewidziano minimum 30 godzin lekcyjnych.

CELE EDUKACYJNE

Najczęściej stosowany podział celów kształcenia to podział na cele ogólne i szczegółowe. Cele ogólne wskazują na kierunki działań edukacyjnych. Zawierają komponent aksjologiczny – wartości istotne dla społeczeństwa. Mają charakter postulatyczny i niejednoznaczny. Cele

szczegółowe przede wszystkim opisują efekty, do których dążymy. W odróżnieniu od ogólnych są jednoznaczne i sformułowane precyzyjnie.

Cele ogólne

1. Zaznajamianie uczniów z podstawami usystematyzowanej wiedzy z zakresu poruszania się po drogach w charakterze pieszego, pasażera i rowerzysty.
2. Rozwijanie zdolności i zainteresowań poznawczych uczniów: uwagi, wyobraźni i umiejętności praktycznych związanych z bezpiecznym poruszaniem się po drogach.
3. Dążenie do przekonania uczniów o słuszności stosowania się do ustalonych zasad postępowania w ruchu drogowym.
4. Zmiana niewłaściwych zachowań zagrażających bezpieczeństwu wszystkich uczestników ruchu drogowego.

Cele szczegółowe

1. Utrwalanie i rozszerzanie wiedzy dotyczącej bezpiecznego poruszania się po drogach.
2. Poznanie zachowań sprzyjających bezpieczeństwu pieszych i turystów w różnych sytuacjach drogowych.
3. Posiadanie świadomości potrzeby stosowania różnego rodzaju ochron przez niechronionych uczestników ruchu drogowego.
4. Przewidywanie i rozpoznawanie zagrożeń na drogach, umiejętność ich oceny oraz podejmowania właściwych decyzji.
5. Rozbudzanie zainteresowań turystyką przez poznanie walorów krajoznawczo-turystycznych Polski.
6. Utrwalanie i rozszerzanie wiedzy dotyczącej bezpiecznego i kulturalnego zachowania się na przystankach i w środkach komunikacji publicznej oraz autobusu szkolnego i w samochodach osobowych.
7. Stosowanie się do zasad obowiązujących w środkach komunikacji publicznej, podczas jazdy autobusem szkolnym oraz w samochodach osobowych.
8. Kształtowanie partnerskich, „nieagresywnych” zachowań w środkach komunikacji zbiorowej i indywidualnej.
9. Rozpoznawanie i unikanie niebezpieczeństw wynikających z podróżowania przygodnymi pojazdami (tzw. okazją).

¹ W klasach 4–6 szkoły podstawowej na technikę zostały przewidziane 3 godziny lekcyjne. Oznacza to takie budowanie programów, by zostały stworzone 3 moduły, każdy po 30 godzin. Moduły: *Informacja, bezpieczeństwo, technologia: Wygoda i bezpieczeństwo w domu* zawarto w publikacji autorstwa Ewy Bubak oraz Ewy Królickiej i Marcina Dudy pod tytułem *Zajęcia techniczne. Technika na co dzień*.

10. Rozbudzanie zainteresowań motoryzacją oraz sposobami poprawy bezpieczeństwa pasażerów.
 11. Przekazanie uczniom wiedzy o warunkach uzyskania karty rowerowej.
 12. Poznanie budowy roweru, jego wyposażenia oraz zasad właściwej eksploatacji.
 13. Poznanie zasad obowiązujących rowerzystów na drogach publicznych.
 14. Opanowanie umiejętności jazdy rowerem.
 15. Przestrzeganie zasad bezpiecznego poruszania się rowerem w różnych sytuacjach drogowych.
 16. Rozwijanie zdolności poznawczych kształcących umiejętności przewidywania oraz podejmowania właściwych decyzji.
 17. Rozwijanie zainteresowań rowerem jako środkiem sprzyjającym aktywnej formie wypoczynku.
 18. Poznanie najczęstszych przyczyn wypadków drogowych i sposobów ich unikania.
 19. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za zdrowie własne i innych uczestników ruchu drogowego.
 20. Kształtowanie postaw prospołecznych wobec innych użytkowników dróg.
 21. Dbanie o bezpieczeństwo własne oraz innych uczestników ruchu drogowego.
 22. Wyrabianie umiejętności niesienia pomocy osobom poszkodowanym i tego potrzebującym.
- Bezpieczeństwo jest dyscypliną interdyscyplinarną. Obejmuje różne obszary, w tym bezpieczeństwo w ruchu drogowym. Istotne jest zatem, żeby w doborze celów korzystać z taksonomii, zgodnie z którą cele kształcenia można dzielić według dziedzin i poziomów, odnosząc je do sfer: poznawczej (taksonomia Blooma), emocjonalnej (której autorem jest R. Krathwahle) oraz psychomotorycznej (stworzonej przez A.J. Harrowa).

TRĘŚCI NAUCZANIA ZWIĄZANE Z CELAMI OGÓLNYMI

1. Zasady poruszania się po drogach:

- bezpieczna droga do szkoły;
- przechodzenie przez jezdnie;
- przejazdy kolejowe i tramwajowe;
- z odblaskami bezpieczniej na drogach, zwłaszcza podczas złej widoczności.

2. Podróżowanie, turystyka, wypoczynek:

- zasady korzystania z komunikacji zbiorowej i indywidualnej;
- w środkach lokomocji i na przystankach;
- bezpiecznie na szlakach górskich;

- bezpieczne nad wodą i na wodzie;
- sposoby wzywania pomocy, numery telefonów alarmowych (ratowniczych).

3. Karta rowerowa:

- oznakowanie dróg rowerowych i poruszanie się po nich;
- przejazdy dla rowerzystów;
- sztuka jazdy na rowerze;
- przygotowanie roweru do jazdy;
- rowerzysta uczestnikiem ruchu drogowego;
- manewry na drodze;
- pierwszeństwo przejazdu;
- przygotowanie do uzyskania karty rowerowej.

4. Pierwsza pomoc:

- czynności możliwe do wykonania na miejscu wypadku;
- telefony alarmowe oraz prawidłowe wzywanie pomocy;
- udzielanie pierwszej pomocy podczas urazów.

TRĘŚCI NAUCZANIA ZWIĄZANE Z CELAMI SZCZEGÓŁOWYMI

1. Zasady poruszania się po drogach:

- podstawowe zasady prawidłowego poruszania się po drogach;
- drogi, ich rodzaje i elementy;
- zasady prawidłowego poruszania się po drogach w mieście i poza miastem;
- rodzaje przejść przez jezdnię i ich oznakowanie;
- znaki drogowe ważne dla pieszych;
- sygnały nadawane przez policjanta kierującego ruchem;
- prawidłowe zachowania pieszych na drogach w miejscach szczególnie niebezpiecznych, takich jak: skrzyżowania, przejazdy tramwajowe i kolejowe, wjazdy do posesji i innych bram, wzniesienia, zakręty;
- prawidłowe zachowania pieszych na drogach przy złej widoczności;
- sposoby poprawy bezpieczeństwa pieszych na drogach po zmroku i w trudnych warunkach atmosferycznych: noszenie elementów odblaskowych, noszenie ubrań w jasnych kolorach oraz obuwia z elementami odblaskowymi;
- w czasie deszczu używanie okryć przeciwdeszczowych zamiast parasola;
- zasady korzystania ze środków komunikacji publicznej, również z metra;
- prawidłowe zachowania na przystankach podczas czekania na środki komunikacji publicznej;
- prawidłowe zachowania podczas wsiadania, wysiadania i oddalania się od środka komunikacji publicznej;
- prawa i obowiązki pasażerów w środkach komunikacji publicznej;

- znaki informacyjne o przystankach komunikacyjnych, również metra;
- planowanie bezpiecznej trasy, czytanie planu miasta, czytanie rozkładów jazdy na przystankach.

2. Podróżowanie, turystyka, wypoczynek:

- planowanie wycieczki z określeniem jej celu;
- czynności związane z przygotowaniem do wycieczki;
- sposoby zachowania i reguły chodzenia w grupie;
- wybór i przygotowanie niezbędnych rzeczy i właściwego ubrania;
- znaki informacyjne, turystyczne i drogowaskazy;
- zasady zachowania szczególnej ostrożności i przestrzeganie obowiązującego na danym terenie regulaminu;
- sposoby wzywania pomocy, numery telefonów służb ratowniczych;
- wpływ aktywnego wypoczynku na zdrowie;
- zasady bezpiecznego korzystania z kąpielisk wodnych, słonecznych, zjazdów narciarskich i saneczkowych.

3. Karta rowerowa:

- wybrane zagadnienia z historii roweru;
- obowiązkowe wyposażenie roweru;
- stan techniczny roweru i jego widoczność na drodze warunkiem bezpiecznej jazdy;
- technika kierowania rowerem;
- warunki panowania nad rowerem (hamowanie, utrzymanie bezpiecznej odległości od wyprzedzającego pojazdu, stan nawierzchni itd.);
- znaczenie używania kasków ochronnych, odpowiedniego ubrania i elementów odblaskowych;
- oznakowania dróg, w tym przeznaczonych dla rowerów, dróg dla pieszych i rowerów oraz przejazdów rowerowych;
- zasady poruszania się po wyznaczonych drogach rowerowych, drogach dla pieszych i rowerów oraz przejazdach rowerowych;
- zasady poruszania się rowerzysty na drogach wewnętrznych i w strefie zamieszkania;
- prawidłowe zachowania rowerzystów wobec pieszych;
- poruszanie się rowerem po drogach publicznych bez wydzielonych miejsc dla rowerów;
- zasady poruszania się rowerzysty po chodnikach;
- wybrane znaki drogowe ważne dla rowerzystów;
- hierarchia ważności norm, znaków i sygnałów drogowych oraz poleceń dawanych przez osobę kierującą ruchem;
- postępowanie rowerzysty wobec pojazdów uprzywilejowanych w ruchu;
- wykonywanie podstawowych manewrów, takich jak: włączanie się do ruchu, zmiana pasa ruchu, zmiana

- kierunku jazdy, zawracanie, wymijanie, omijanie, wyprzedzanie oraz zatrzymanie i postój;
- postępowanie rowerzysty przy dojeżdżaniu do przystanków komunikacji publicznej oraz tzw. przystanków szkolnych;
- zagrożenia w ruchu dla rowerzystów, takie jak: nieprzestrzeganie przepisów ruchu drogowego przez innych uczestników ruchu, ruszające autobusy i samochody, których kierowcy nie zawsze włączają kierunkowskazy czy bez upewnienia otwierają drzwi od strony jezdni, niekorzystne warunki atmosferyczne i drogowe itp.

4. Pierwsza pomoc:

- wyposażenie apteczki i udzielanie pierwszej pomocy w drobnych urazach;
- czynności możliwe do wykonania na miejscu wypadku;
- telefony alarmowe oraz informacje o wypadku, jakie należy przekazać, wzywając pomocy;
- postępowanie wobec osób przytomnych oraz nieprzytomnych;
- opatrywanie ran przy skaleczeniach;
- postępowanie w sytuacji ukąszenia, zwichnięcia lub złamania;
- ochrona młodszych dzieci przed zagrożeniem bezpieczeństwa w domu i na podwórku.

PROCEDURY OSIĄGANIA SZCZEGÓŁOWYCH CELÓW EDUKACYJNYCH

Obserwowanie i rejestrowanie osiągnięć ucznia powinno się odbywać w sposób ciągły w toku całego procesu dydaktycznego. Konieczne jest zatem stwarzanie odpowiednich sytuacji, w których czynności opanowywane przez ucznia mogą być skutecznie i z korzyścią stosowane. Do procedur sprzyjających osiągnięciu celów szczegółowych należą:

1. Zasady poruszania się po drogach:

- zadania związane z właściwym poruszaniem się w szkole, na chodnikach, ruchomych schodach i w innych miejscach publicznych, w czasie przechodzenia przez jezdnię itp.;
- zadania związane z kształtowaniem takich umiejętności, jak: ocena odległości, wskazywanie kierunku, z którego dobiega sygnał dźwiękowy, ćwiczenie refleksu;
- odgrywanie ról pieszego i policjanta kierującego ruchem;
- planowanie wycieczki na podstawie mapy turystycznej;
- konkursy na temat znajomości znaków, sygnałów i przepisów o ruchu drogowym dotyczących pieszych.

2. Podróżowanie, turystyka, wypoczynek:

- omawianie zachowań uczniów jako pasażerów komunikacji zbiorowej w czasie wycieczek różnymi środkami lokomocji;
- opracowania projektowe – plan trasy podróży do podanego miejsca na podstawie planu miasta i rozkładu jazdy środków komunikacji miejskiej (również korzystanie z internetu);
- konkursy, zagadki drogowe, rebusy i inne.

3. Karta rowerowa:

- ćwiczenia praktyczne w przygotowaniu roweru do jazdy;
- diagnozowanie stanu technicznego roweru;
- zadania na placu manewrowym związane z właściwym wykonywaniem manewrów na rowerze;
- inscenizacje – zachowania rowerzystów wobec pieszych i pieszego wobec rowerzysty na drodze dla rowerów;
- rozwiązywanie sytuacji drogowych (w tym zagadek drogowych), dotyczących zasad zachowania się na skrzyżowaniach, przejazdach dla rowerów;
- sprawdziany, w tym końcowy związany z uzyskaniem karty rowerowej.

4. Pierwsza pomoc:

- pogadanki o związkach przyczynowo-skutkowych między niewłaściwym zachowaniem w ruchu drogowym a powstaniem niebezpiecznych sytuacji, kolizji i wypadków drogowych;
- ćwiczenia przekazywania krótkiej, wyczerpującej informacji o wypadku;
- uczestniczenie w technikach darmowych typu „rzeźba”, „płaszcz eksperta”, służące wyrażaniu emocji, postaw, uczuć np. poszkodowanego lub pełnienie określonych ról np. lekarza, świadka zdarzenia, rannego itp.;
- spotkania z pielęgniarką, ratownikiem medycznym, udzielanie pierwszej pomocy w drobnych urazach;
- spotkania z policjantem, strażakiem, strażnikiem miejskim, formułowanie pytań i odpowiedzi;
- projekty edukacyjne (np. badawczy mający charakter różnego rodzaju opracowań zagadnieniowych);
- sporządzanie map pamięci dotyczące wybranej procedury postępowania podczas udzielania pierwszej pomocy;
- sprawdziany.

OPIS ZAŁOŻONYCH OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

1. Zasady poruszania się po drogach

Uczeń umie:

- zdefiniować podstawowe pojęcia dotyczące drogi w mieście i na wsi;
- opisać cechy dowolnie wskazanej drogi;
- rozróżniać i poprawnie interpretować znaki i sygnały związane z oznaczeniem dróg i przejść dla pieszych;
- wykazać różnicę w zachowaniu się na drogach w mieście i poza miastem zarówno dniem, jak i nocą;
- zilustrować różnorodne zagrożenia, na jakie jest narażony pieszy korzystający z dróg lokalnych i innych;
- właściwie zachować się w niebezpiecznej sytuacji i przewidzieć konsekwencje takiego zachowania, gdy jest to możliwe;
- uzasadnić użyteczność specjalnego oznakowania podczas zmierzchu lub w nocy (jasne ubranie, elementy odblaskowe itp.);
- dostosować swoje zachowanie do ograniczonej widoczności;
- wybrać bezpieczny sposób zachowania się w różnych sytuacjach drogowych.

2. Podróżowanie, turystyka, wypoczynek

Uczeń umie:

- odróżniać znaki informujące o przystankach komunikacji publicznej;
- podać przykłady właściwego zachowania się na przystankach;
- opisać, jak należy zachować się w pojazdach komunikacji publicznej i samochodach osobowych;
- stosować zasady obowiązujące pasażerów w środkach komunikacji zbiorowej i indywidualnej;
- odróżniać czyny społecznie aprobowane od nieaprobowanych na przystankach i w pojazdach komunikacji publicznej;
- wskazywać sposoby unikania niebezpieczeństw i rozwiązywania trudnych sytuacji związanych z podróżowaniem;
- przeciwstawić się próbom zachęcania do korzystania z pojazdów nieznanymi osobami (tzw. okazji);
- wyjaśnić wpływ aktywnego wypoczynku na zdrowie;
- wybrać bezpieczne miejsce do wypoczynku;
- zidentyfikować znaki informacji turystycznej;
- zaprojektować bezpieczną i ciekawą wycieczkę turystyczną w swojej okolicy;
- określić przyczyny zagrożeń występujących w turystyce górskiej i wymienić sposoby wzywania pomocy;

- podać dowolne przykłady zachowań: nieagresywnych, partnerskich, życzliwych i tolerancyjnych.

3. Karta rowerowa

Uczeń umie:

- określić wymagania, jakie należy spełniać, aby uzyskać kartę rowerową;
- opisać, jak zmienił się rower na przestrzeni lat;
- rozpoznać i scharakteryzować poszczególne układy roweru;
- określić warunki, jakie musi spełnić rower, aby można było jeździć nim po drogach publicznych;
- ocenić stan techniczny roweru;
- wykonać proste czynności związane z obsługą i konserwacją roweru;
- skutecznie kierować swoim rowerem;
- opisać bezpieczne miejsca, gdzie można poruszać się rowerem po drogach publicznych i ich oznakowania;
- właściwie korzystać z miejsc wyznaczonych dla rowerzystów na drogach publicznych;
- rozróżniać i poprawnie interpretować znaczenie sygnałów i znaków drogowych oraz stosować się do nich;
- obserwować i analizować sytuacje, które napotyka na swojej drodze rowerzysta;
- postępować na drogach zgodnie z zasadami współżycia społecznego;
- dostrzegać związki przyczynowo-skutkowe między niewłaściwymi zachowaniami w ruchu drogowym a powstawaniem niebezpiecznych sytuacji, kolizji i wypadków drogowych;
- opracować trasę bezpiecznej wycieczki rowerowej;
- wybrać najskuteczniejsze rozwiązania w różnych sytuacjach na drogach, kierując się bezpieczeństwem własnym i innych.

4. Pierwsza pomoc

Uczeń umie:

- wymienić numery telefonów alarmowych;
- rozpoznać pojazd odpowiedniej służby ratowniczej;
- podać znaczenie skrótów GOPR i WOPR;
- przekazać krótką, lecz wyczerpującą informację o wypadku;
- wymienić podstawowe czynności, jakie powinni podjąć dorośli świadkowie wypadku drogowego;
- udzielić pierwszej pomocy podczas drobnych urazów;
- wskazać zasady postępowania, jeżeli osoba jest przytomna lub nieprzytomna;
- postępować właściwie z osobą poparzoną, ukąszoną bądź z odmrożeniami;
- rozpoznać, że osoba mogła złamać rękę;
- rozmawiać z osobą poszkodowaną;
- wymienić podstawowe wyposażenie apteczki oraz posługiwać się nią.

WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE OCENY OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

Postępowanie nauczyciela i dobór metod oceniania w planowaniu lekcji zależą przede wszystkim od celu ogólnego i celów szczegółowych programu. Inne metody oceniania stosujemy, gdy cele dotyczą nabywania wiedzy, inne – gdy dotyczą nabywania umiejętności lub postaw.

Ocena pracy i postępów ucznia powinna stanowić bardzo ważną fazę w każdej sytuacji edukacyjnej. Dla nauczyciela realizującego program nauczania bezpieczeństwa w ruchu drogowym źródłem informacji zarówno o osiągnięciach uczniów, jak i o trudnościach napotykanym w uczeniu się jest bieżące sprawdzanie i ocenianie w toku nauczania. Sformułowane w programie cele szczegółowe zawierają mniej lub bardziej dokładne określenie wymagań dotyczących jakości opanowania danych czynności. Do diagnozowania osiągnięć uczniów powinno się stwarzać sytuacje, w których każdy uczeń będzie miał możliwość zademonstrowania swojej wiedzy i umiejętności. Sposobami diagnozowania mogą być m.in.: wypowiedzi ustne i pisemne, testy sprawdzające wiadomości i umiejętności, ćwiczenia praktyczne, ocena i samoocena zachowania w ruchu drogowym, obsługa roweru, technika jazdy bądź sprawdziany na kartę rowerową.

Trudniejsze umiejętności, obszerniejszy materiał, mogą być opanowane na różnych poziomach. Do sprecyzowania szczegółowych osiągnięć na różnych poziomach i określenia kryteriów oceniania uczniów najbardziej kompetentny jest nauczyciel odpowiedzialny za proces nauczania i uczenia się uczniów.

Wymagania programowe na poziomie podstawowym, rozszerzającym i dopełniającym oraz zastosowanie tych wymagań w ocenie osiągnięć uczniów według B. Niemierko pokazano poniżej.

Wymagania podstawowe obejmują wiadomości i umiejętności, które są: stosunkowo łatwe do opanowania; najpewniejsze i najdonioślejsze naukowo; całkowicie niezbędne w dalszej nauce, bezpośrednio użyteczne w życiu pozaszkolnym i ewentualnej pracy zawodowej. Są wyznaczone przez główne cele i centralne elementy materiału nauczania, ale nie wyczerpują osiągnięć związanych z tymi celami i materiałem.

Wymagania rozszerzające obejmują wiadomości i umiejętności, które są: umiarkowanie trudne do opanowania; w pewnym stopniu hipotetyczne, przydatne, ale nie niezbędne w dalszej nauce, pośrednio użyteczne w życiu pozaszkolnym i ewentualnej pracy zawodowej. Stanowią pogłębienie i poszerzenie wymagań podstawowych, a ich opanowanie jest uzależnione od opanowania wymagań podstawowych.

Wymagania dopełniające obejmują wiadomości i umiejętności, które są: trudne do opanowania; twórcze naukowo; wyspecjalizowane ponad potrzeby głównego kierunku dalszej nauki szkolnej, z dala od bezpośredniej użyteczności w życiu pozaszkolnym i ewentualnej pracy zawodowej. Stanowią rozwinięcie wymagań rozszerzających i mogą wykraczać poza opublikowany program nauczania przez wykorzystanie okazjonalnych źródeł wiedzy i nadarzających się możliwości indywidualnych ćwiczeń.

Według tego samego autora: „Spełnienie wymagań podstawowych ucznia uprawnia go do oceny dostatecznej. Wymagania podstawowe i rozszerzające stanowią łącznie wymagania rozszerzone. Ich spełnienie uprawnia ucznia do oceny dobrej. Wymagania rozszerzone i dopełniające łącznie stanowią wymagania pełne. Ich spełnienie uprawnia ucznia do oceny bardzo dobrej”.

W wymaganiach programowych z zakresu bezpieczeństwa drogowego ocena dopuszczająca powinna się mieścić w wymaganiach podstawowych, a ocena celująca w wymaganiach dopełniających. O wystawieniu tych ocen powinien decydować nauczyciel, zgodnie ze swoją wiedzą o uczniu i jego wysiłku wkładanym w proces uczenia się. Założenie, że uczeń może nie spełniać wszystkich wymagań podstawowych nie jest najlepszym rozwiązaniem z uwagi na to, że ceną jest bezpieczeństwo na drodze nie tylko jego, ale i innych uczestników ruchu drogowego.

Na poziomie wymagań podstawowych oczekuje się od ucznia, aby:

- przestrzegał zasad obowiązujących pieszych;
- wiedział, jakie zasady postępowania obowiązują pasażerów środków komunikacji indywidualnej i zbiorowej oraz zachowywał się zgodnie z ustalonymi regułami;
- znał wymagania, jakie trzeba spełnić, żeby otrzymać kartę rowerową oraz zasady korzystania z dróg publicznych podczas jazdy rowerem;
- posiadał wstępną wiedzę z zakresu turystyki oraz niezbędne umiejętności pozwalające mu na przygotowanie bezpiecznej wyprawy turystycznej lub innej formy spędzania czasu wolnego, np. podczas organizowania wycieczki nad wodą, w górach (np. sporty zimowe) itp.;
- umiał zachować się w sytuacjach wywołanych siłami natury, np. podczas burzy;
- identyfikował okoliczności i sytuacje zagrażające jego życiu lub zdrowiu oraz innych osób;
- wiedział, jak postąpić na miejscu wypadku drogowego;
- umiał przekazać informację o wypadku drogowym, wzywając pomocy;
- wiedział, jak należy postąpić, gdy osoba jest przytomna lub nieprzytomna;

- umiał udzielić pierwszej pomocy w drobnych urazach;
- znał podstawowe wyposażenie apteczki oraz telefony alarmowe;
- przejawiał zainteresowanie potrzebami innych uczestników ruchu drogowego.

Oceniając uczniów, nauczyciel powinien zdawać sobie sprawę z odpowiedzialności za ich proces uczenia się. Na podstawie ocen wypowiedzianych przez nauczyciela, uczeń tworzy swój własny obraz, poczucie własnej wartości, przekonanie o swoich możliwościach, własnych kompetencjach itd. Jeżeli jest wspierany i zachęcany, to wzrasta jego kreatywność, potrafi radzić sobie z trudnościami i podejmować działania również w zakresie bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

WSKAZÓWKI DO REALIZACJI MATERIAŁU NAUCZANIA

Działalność edukacyjna szkoły i właściwie przeprowadzony proces nauczania bezpieczeństwa w ruchu drogowym powinny się przyczynić do zmniejszenia liczby ofiar wypadków drogowych wśród dzieci, do pozytywnych zmian zachowań dzieci w różnych sytuacjach drogowych oraz do bardziej bezpiecznych zachowań na drogach przyszłych kierowców. Nauczanie właściwych zachowań na drodze należy zacząć od najbliższej okolicy i omówienia zagrożeń, z jakimi uczniowie spotykają się codziennie na swojej drodze z domu do szkoły. Na tej drodze mogą też utrwalać znajomość znaków drogowych, poznawać nowe oznakowania dróg i zrozumieć konieczność stosowania się do znaków (bez uczenia się ich na pamięć). Materiał zawarty w programie nie obejmuje wszystkich sytuacji, w jakich dziecko może się znaleźć na drodze lub w innych miejscach łączących się z podróżowaniem lub spędzaniem czasu wolnego. Nauczyciel sam powinien dokonać modyfikacji materiału tak, aby uwzględnić zagrożenia i sytuacje na drogach w swojej miejscowości i okolicy. W programie mniejszy nacisk położono na przekazywanie wiedzy teoretycznej, większy zaś na rozwijanie umiejętności praktycznych, potrzebnych do stosowania ich w konkretnych sytuacjach. Zwrócono też uwagę na to, że bezpieczeństwo na drodze zależy od kondycyjnych cech motorycznych, takich jak: koordynacja ruchów, refleks, podzielność uwagi, spostrzegawczość itd. Rozwijanie i doskonalenie tych umiejętności i zachowań to proces ciągły, wymagający często powtarzanych ćwiczeń, najlepiej w warunkach naturalnych, dlatego konieczna jest współpraca z rodzicami.

Rodzice mają możliwość utrwalania efektów pracy nauczyciela z ich dziećmi w warunkach naturalnych,

w różnych porach dnia i roku. Rolą szkoły jest zainteresowanie rodziców zagadnieniem bezpieczeństwa drogowego i wskazanie, jak mogą pomóc w kształtowaniu postaw dzieci sprzyjających przewidywaniu oraz unikaniu zagrożeń, a także niesieniu pomocy innym ludziom w warunkach zagrożenia ich życia lub zdrowia.

Rodzice wyrażający zgodę na uzyskanie karty rowerowej przez ich dziecko powinni: być świadomi odpowiedzialności za jego bezpieczeństwo; znać zasady i wymagania niezbędne do otrzymania karty rowerowej; stwarzać dzieciom warunki do doskonalenia techniki jazdy, uczyć przestrzegania przepisów i kultury zachowania wobec innych użytkowników dróg.

Należy zachęcać rodziców do zwracania uwagi dziecka, jadącego jako pasażer w samochodzie, na to, co się dzieje na drodze, np. do odczytywania treści znaków drogowych i wyjaśniania, jak powinien się zachować kierowca w tym miejscu, do obserwowania dzieci bawiących się przy drodze lub zachowania starszych ludzi oraz analizy zachowania pieszych, pasażerów, rowerzystów czy motocyklistów itd.

Obserwacja ruchu drogowego „oczami kierowcy” pozwala dziecku zauważyć różne zjawiska niedostrzegane „oczami pieszego”, zwłaszcza zachowania pieszych, często zagrażające ich życiu. Podczas jazdy wieczorem dziecko może się przekonać o konieczności chodzenia lewym poboczem drogi i noszenia elementów odblaskowych – potrzeby bycia widocznym na drodze z punktu widzenia wszystkich użytkowników dróg. Może się też przekonać, że w warunkach zimowych bardzo trudno zatrzymać w miejscu nawet bardzo wolno jadący samochód, gdy nagle pieszy wtargnie na jezdnię – sytuacja ta wymaga skomentowania. Tego typu działania rodziców połączone z działaniami szkoły mogą wpłynąć na pozytywne, trwałe zmiany w postawach dzieci.

Tematyka bezpieczeństwa w ruchu drogowym łączy się ściśle z innym zagadnieniem, jakim jest bezpieczne spędzanie czasu wolnego. Podróżowanie różnymi środkami lokomocji, oczekiwanie w miejscach ich przyjazdu lub odjazdu, uczestnictwo w różnych formach odpoczynku od nauki – wyjazd nad wodę (nawet wyjście na basen), w góry czy inne miejsca spędzania czasu wolnego – jest sprzyjającą okazją do uczenia dbania o bezpieczeństwo własne i innych. Nauczyciel, zdający sobie z tego sprawę, ma wiele możliwości aranżowania różnych sytuacji. Konieczne w tym wypadku jest odwoływanie się do doświadczenia osobistego dziecka, żeby w ramach

wspólnej dyskusji wypracować optymalne zachowania z punktu widzenia własnego bezpieczeństwa oraz innych osób. Uczniowie powinni być inspirowani do wyjaśniania przyjętych reguł postępowania, a nie biernego ich odbioru.

WSPARCIE PROGRAMU NAUCZANIA

Do modułu pierwszego *Bądź bezpieczny na drodze. Karta rowerowa*, obok programu nauczania, przygotowano podręcznik dla ucznia oraz poradnik nauczyciela, który zawiera m.in.: planowanie procesu dydaktyczno-wychowawczego i przykładowy plan pracy nauczyciela, wymagania i szczegółowe kryteria ocen, przykładowe scenariusze lekcji, opis postępowania w sprawie uzyskania przez uczniów karty rowerowej w szkole, opis wybranych zagadnień dotyczących bezpieczeństwa w ruchu drogowym, turystyce, na wycieczkach, w czasie dowożenia dzieci do szkół.

Bibliografia

- Adamek I., *Programy kształcenia zintegrowanego a standardy ich konstruowania*, Kraków 2005.
- Bąbel P., Wiśniak M., *Jak uczyć, żeby nauczyć*, Warszawa 2008.
- Black P. i inni, *Jak oceniać, aby uczyć?*, Warszawa 2006.
- Gołębnik B.D., *Program szkolny*, [w:] Kwieciński Z., Śliwerski B. (red.), *Pedagogika*, Warszawa 2007.
- Dzierzgowska I., *Jak uczyć metodami aktywnymi*, Warszawa 2007.
- Komorowska H., *O programach prawie wszystko*, Warszawa 1999.
- Kubiczek B., *Metody aktywizujące. Jak nauczyć uczniów uczenia się*, Opole 2007.
- Kupisiewicz C., *Dydaktyka ogólna*, Warszawa 2000.
- Niemierko B., *Wyniki kształcenia*, [w:] Kruszewski K. (red.), *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*, Warszawa 2005.
- Niemierko B., *Między oceną szkolną a dydaktyką*, Warszawa 2001.
- Niemierko B., *Pomiar wyników kształcenia*, Warszawa 1999.
- Ornsten A.C., Hunkins F.P., *Program Szkolny. Założenia, zasady, problematyka*, Warszawa 1998.
- Sterna D., *Ocenianie kształcące w praktyce*, Warszawa 2006.